

## Dubrovački konzulat na Malti

Ilija Mitić, pravnik

Otok Malta po svom geografskom položaju između istočnog i zapadnog dijela Sredozemnog mora, te Italije i sjeverne Afrike bio je veoma važna karika u lancu dubrovačke trgovine, koja se odvija sa zemljama Sredozemnog mora.

U historiji Maltom su vladali Normani, Saraceni, Španjolci, Turci, razni gusari i pljačkaši, sve dok taj otok nije ustupljen kao feud ivanovačkom redu diplomom španjolskog kralja Karla V. i to 25. III. 1530. godine. Poglavica ovog reda bio je Veliki Meštar, koje se zvao Gran Maestro di Malta. Ivanovački red vlada Maltom sve do dolaska Francuza na ovaj otok, t. j. do 1798. godine. Francuzi su bili prisiljeni od Engleza napustiti otok dvije godine kasnije, te od tada pa do danas Maltom vladaju Englezi.

Općenito govoreći, dubrovački konzuli, pa tako i oni na Malti, služili su Senatu kao organ za održavanje veze u inostranstvu za zaštitu interesa dubrovačkih trgovaca i plovidbe i kao važan izvor političkih informacija. Konzularna služba je bila počasna, pa zbog toga i neplaćena, ali su konzuli imali pravo da od dubrovačkih brodova, koji su dolazili u njihove luke pobiru konzularnu pristojbu.

Otok Malta je odavno služio dubrovačkim pomorcima kao sklonište od ne vremena i kao mjesto, gdje su se opskrbljivali hranom i vodom za daleka putovanja, pa je zbog toga već dosta rano bio uspostavljen kontakt između Dubrovačke republike i otoka Malte. Uslijed toga još prije osnivanja redovitog konzulata na Malti, što je uslijedilo 1744. godine, nailazimo na razna dopisivanja dubrovačkog Senata pojedinim osobama na Malti, kao i pisma s Malte dubrovačkom Senatu. U važnijim pitanjima, koja su bila od osobitog značaja za Republiku, obraćao se Senat direktno Velikom Meštru na Malti kao tamomšnjem vrhovnom poglavaru, tražeći njegovu zaštitu. tako u pismu, upućenom Velikom Meštru 23. VIII. 1682. godine, Senat moli, da se dubrovačkom kapetanu Orebiću izda dozvola, koja bi mu služila, da ne bude smetan od malteških brodova prilikom trgovanja sa zemljama Levanta, a naročito sa Aleksandrijom. U pismu, upućenom dana 7. VIII. 1738. godine, Velikom Meštru Senat traži njegovu pomoć oko naplate duga nekih trgovaca s Malte, koji su kupili veću količinu voska u Dubrovniku, a dug nijesu platili.

Pošto je dubrovačka trgovina koncem XVII. i početkom XVIII. vijeka sve više bila upravljena preko Malte u razne zemlje Sredozemnog mora, kao i prema obalama sjeverne Afrike, Senat Dubrovačke republike odlučio je, da na tom otoku uspostavi svoj stalni konzulat, koji bi se brinuo o dubrovačkoj trgovini i njezinim pomorcima.

Negdje u isto vrijeme, kad Senat osniva Dubrovački konzulat na Malti i Malta sa svoje strane osniva konzulat u Dubrovniku, što vidimo iz pisma, upućenog od Senata Velikom Meštru na Malti dana 30. X. 1743. godine, kojim Senat daje pristanak da Maltežanin Pagani bude konzul otoka Malte u Dubrovniku.

Neposredno iza toga spominje se Dubrovački konzulat na Malti, koji je djelovao skoro neprekidno od 1744. godine pa do pada Republike godine 1806. Kroz navedeno razdoblje zastupali su interese Republike 4 konzula i to:

1. Filippo Grasso negdje od sredine 1744. godine do 1754. godine,
2. Giuseppe Crenna od 13. XII. 1755. g. do 1765. g.,
3. Antonio Poupieiques od 24. III. 1766. do 23. VI. 1798. god. i
4. Francisco Zaccaria Zamit od 22. XI. 1800. god. do 9. IV. 1806. god.

Svi navedeni konzuli bili su isključivo Maltežani, koji su se prije imenovanja za dubrovačke konzule istakli svojim radom za interese Republike i dubrovačkih pomoraca, a pored toga bili su i praktični ljudi u trgovačkim poslovima. Navedeni konzuli nijesu samo vršili svoju konzulsku dužnost prema Dubrovačkoj republici, već su često puta imali i druge dužnosti. Tako je konzul Antonio Poupieiques bio ujedno i lučki kapetan na Malti te je time znatno pomagao dubrovačkoj trgovini i pomorcima, koji su prolazili preko Malte. Interesantno je ovdje napomenuti, da su konzuli Fillippo Grasso i Antonio Poupieiques u isto vrijeme i konzuli Dubrovačke republike i konzuli Republike Venecije na Malti.

U načelu dubrovačke konzule birao je Senat i davao im prilikom postavljenja instrukcije i takozvano patentno pismo uvijek uz suglasnost one vlade, kod koje se imenovao dotični konzul, a što je bilo uobičajeno u praksi tadašnje konzularne službe. Konzuli su imali svoj pečat i bili su u stalnoj pismenoj vezi sa Senatom posredstvom Malog vijeća. Međutim kod imenovanja dubrovačkih konzula na Malti nailazimo na jednu osobitost, koja se sastoji u tome, što je dubrovačke konzule na Malti birao Veliki Meštar uz pristanak dubrovačkog Senata. Ovakova izvanredna praksa biranja dubrovačkih konzula na Malti vjerojatno se može opravdati povjerenjem, koje je gajio dubrovački Senat prema vladajućim osobama na tom otoku, tim više jer se način imenovanja konzula na Malti izmijenio god. 1798. dolaskom Francuza i kasnije Engleza, kada se dubrovački konzuli ponovo biraju po opće usvojenim načelima o imenovanju konzula u to doba.

U doba osnivanja Dubrovačkog konzulata na Malti, a i prije toga, plovidba je bila ugrožena od gusara s obala sjeverne Afrike, koji su često plijenili i pljačkali brodove, a pomorce odvodili u ropstvo. Zbog ovakovog stanja i opasnosti plovidbe bila je u doba početka djelovanja dubrovačkog konzula na Malti zaštita trgovine i pomoraca najvažnija briga konzula.

U to je vrijeme zastupao interese Dubrovačke republike u Tripolisu i Tunisu holandski konzul, te je preko Malte i Napulja bila upućivana uglavnom sva pošta iz tih krajeva za Republiku, a dubrovački konzul je bio u najčešćem kontaktu s upraviteljima konzulata u sjevernoj Africi.

U osobito važnim slučajevima dubrovački Senat slao je preko Malte za Tunis i Tripolis pojedine sposobne ljude iz Dubrovnika, pa je tako bio slučaj i prilikom zapljene broda dubrovačkog kapetana Gjivovića godine 1746., kada je Senat poslao u posebnu misiju uglednog Demetra. Tom prilikom dubrovački konzul na Malti imao je biti pri ruci ovakvim osobama, koje su imale poseban zadatak, te se brinuti o njihovom smještaju i opskrbi, a po mogućnosti im naći potrebno prevozno sredstvo.

Nije rijedak slučaj, da je dubrovački konzul na Malti bio obaviješten od Senata, da oduzme dozvolu plovidbe i spriječi odlazak s Malte kojem dubrovačkom kapetanu, kao što je bio slučaj s Markom Milillom, koji je plovio s tuđom dozvolom. U takvom slučaju dubrovački konzul se obraćao za pomoć Velikom Meštru na Malti, te je od njega morao tražiti dozvolu, da može oduzeti patent i spriječiti odlazak broda, a po potrebi i zatvoriti neposlušnog kapetana. U pojedinim delikatnim pitanjima dubrovački konzul je uzimao i advokata, koji ga je pomagao svojim savjetima.

U skladu s tradicionalnom politikom Dubrovačke republike nije rijedak slučaj, da dubrovački konzuli po nalogu Senata izvrše izvjesne usluge raznim stranim posrednicima i uglednim ljudima, koji su prolazili preko Malte. Tom prilikom dubrovački konzul pomaže, ukoliko je potrebno, čak i novčano. Dubrovački Senat je kasnije vraćao konzulu pozajmljeni novac, a često puta više od pozajmljenog, koji bi višak bila posebna nagrada i priznanje njegovom radu za interese Republike.

Osim toga dubrovački konzul je često davao i novčanu pomoć dubrovačkim kapetanima za popravak broda. Tom prilikom bi se činio notarski akt. Među mnogobrojnim slučajevima napomenut ćemo slučaj, kad je kapetan Antun Bernardić primio od konzula Grassa 32 venecijanska cekina, da nabavi i kupi jarbol, jedra i ostali pribor za brod. Ove cekine je imao spomenuti kapetan vratiti Senatu u roku od 8 dana po dolasku u Dubrovnik.

U pismu, upućenom konzulu Grassu 13. X. 1747., Senat ovlašćuje konzula, da intervenira u svim ugovorima o prijenosu tereta, koji sklapaju dubrovački kapetani, a od čega je konzul imao korist, jer je naplaćivao 2% od vrijednosti ugovorenog tereta. Pomoć dubrovačkog konzula na Malti prilikom sklapanja ugovora o prijenosu tereta bila je od velike važnosti za dubrovačke pomorce, jer bi mnogi brod ostao duže vremena bez tereta, da nije konzul pomogao sklopiti ugovor i naći teret za brod. Po izričitoj uputi Senata svi ugovori o prijevozu, koji nisu bili sklopljeni uz pomoć konzula, bili su bezvrijedni, odnosno nevažeći i to iz razloga, jer se jedino prisutnošću konzula pri sklapanju ugovora moglo imati uvida u rad i trgovinu dubrovačkih kapetana.

U slučaju smrti kapetana ili člana posade dubrovačkog broda konzul je popisivao robu pokojnika, kao i inventar na brodu i postavljao njegova zamjenika, izabranog između članova posade. Taj je po njegovom mišljenju bio najsposobniji za vršenje te dužnosti. Svu poštu i pisma preminulog kapetana konzul bi zapečatio i predao novom kapetanu, da to uruči dubrovačkom Senatu.

Da bi Senat bio točno obaviješten o kretanju dubrovačkih brodova, svi konzuli Republike, pa tako i oni na Malti, morali su redovito obavještavati Senat o kretanju dubrovačkih brodova. Tako nalazimo kod konzula Crenne prilog pisma od 13. II. 1757. godine, iz kojeg se vidi, da je za vrijeme od 7 mjeseci došlo na Maltu 26 dubrovačkih brodova. Iz jednog drugog pisma istog konzula vidimo, da su 1765. godine u razmaku od 10 mjeseci posjetili Maltu 42 dubrovačka broda, najviše na putu za Tunis i Tripolis. Interesantno je napomenuti, da su u ovim izvještajima označeni razni detalji iz dubrovačke trgovine, kao na pr. koliko je brod imao posade i putnika, gdje putnici putuju, kao i koju vrstu tereta nosi brod. Iz ovih izvještaja se najbolje vidi bogatstvo i razgranata mreža dubrovačke trgovine.

Pismom od 15. VI. 1780. god. dubrovački Senat obraća se konzulu Poupelquesu, da isti dobije dozvolu od vlasti na Malti, da osobe, osuđene od dubrovačkog suda, budu primljene da veslaju na malteškim galijama. Treba ovdje napomenuti, da je dubrovački sud često osuđivao pojedine osobe, da imaju veslati na stranim gali-

jama nekoliko godina ili cijeli život. Pošto je dubrovački konzulat na Malti uspio da sklopi neku vrstu ugovora o tome s tadašnjim Velikom Meštrom, to je dubrovački Senat redovito slao osuđene na Maltu, a konzul ih je predavao komandantu galija uz poseban dopis i presudu dubrovačkog suda. Poslije predaje osuđenih na galiju konzul bi slao Senatu potvrdu od komandanta galije, da su osuđeni primljeni na veslanje. Sve troškove, koje bi konzul tom prilikom imao, nadoknadio bi mu Senat.

Djelovanje dubrovačkog konzula na Malti prestalo je dolaskom Francuza 1798. godine, jer su Francuzi zabranili vršenje konzularne službe svim građanima Malte. Dvije godine kasnije odlaskom Francuza s Malte ponovno se uspostavlja Dubrovački konzulat na tom otoku.

Zadnji konzul na Malti bio je Zaccaria Zamit, koji je bio izabran od dubrovačkog Senata, za razliku od svih ostalih, koji su bili birani od Velikog Meštra, i time se ponovno uvela uobičajena praksa biranja dubrovačkih konzula.

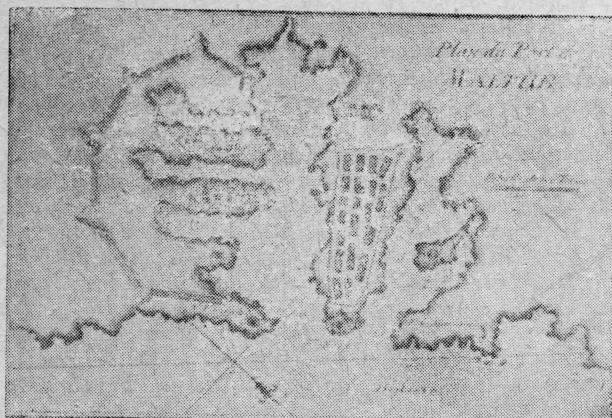
Ova zadnja etapa u radu dubrovačkog konzula na Malti za vrijeme vladavine Engleza očituje se u davanju neobično točnih političkih informacija Dubrovačkoj republici s obzirom na borbu, koja se u to doba vodila između Engleske i Francuske. Tako već 15. XII. 1801. god. konzul Zamit javlja dubrovačkom Senatu, da je doznao sadržaj jednog pisma, koje je došlo iz Londona, a u kome stoji, da Englezi ne namjeravaju napustiti otok Maltu. U jednom drugom pismu od 12. V. 1803. god. konzul piše Senatu, da se očekuje svaki dan dolazak na Maltu admirala lorda Nelsona na čelu jedne velike engleske eskadre. Sve su ovo bili dragocjeni podaci za vođenje vanjske politike u to doba.

Analizirajući rad dubrovačkih konzula na Malti, vidimo, da se njihov rad pretežno sastojao u zaštiti dubrovačkih brodova i pomoraca kao i trgovine u tom dijelu Sredozemnog mora.

Neutralnost Malte i njen položaj u centralnom dijelu Sredozemnog mora omogućili su Dubrovačkoj republici, da upotrebi Maltu kao neprocjenjivi izvor svojih informacija i to baš u ono vrijeme, kad su se velike sile borile za dominaciju na tom moru.

Zbog svega navedenog Malta ostaje u historiji Dubrovačke republike i njezine konzularne službe kao jedna važna spona u radu dubrovačkih konzulata, bez kojih ne bi mogla dubrovačka trgovina dostići onu slavu i veličinu, koju je postigla pred kraj Republike.

Nadamo se, da smo s ovim kratkim prikazom Dubrovačkog konzulata na Malti doprinijeli još boljem upoznavanju dubrovačke trgovine, a posebno konzularne službe.



Stara luka na otoku Malti